

NEAGOE BASARAB – THE CONTINUATOR OF THE CONSTANTINIAN TRADITION THROUGH HIS WRITINGS

Isabela - Elena SPIREA
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: This work is part of an extensive study that will be based on ancient biography and medieval hagiography, referring to the life of Constantine the Great under the symbol and power of the cross.

*To carry out this study, the following will be aimed at: rediscovering the tradition and truth about Constantine, reinterpreting the literature of the present, witnessing the journey of the Illyrian emperor from the petrarchy to the end of his earthly reign, observing the point of view expressed by the ostentatious teachers in the field of universal church history as **an intercultural dialogue**, discovering more about important supporters of the emperor: Eusebius of Caesarea, Eftimie of Tarnovo and Neagoe Basarab, especially because the latter is considered to be a keeper of our **national identity**.*

Even if the following work capitalizes on religious sources, it does so with a well-determined purpose: to create a portrait as close as possible to the true one of the emperor who has shaped faithfully, but also with the skill of a valuable ruler, the destiny of an empire and of all Christianity. Many assumptions and just as many comments have been made about Neagoe Basarab and His Teachings. Moreover, the literary work was disassembled, weighing the value of each part and disregarding the value of the whole. Countless were the questions that were raised about the authenticity of the text, as well as those that referred to the division of the nucleus into "laic" and "religious", causing the outbreak of controversy. Many have wondered and still wonder, advancing various assumptions, with regards to Neagoe's dual personality: that of the ruler and that of the monk, in a perfect interweaving of morality and faith. The answer could be, to some extent, identified if one starts from the idea that, in the hierarchy of medieval values characteristic of the Romanian countries, that the ruler had to be a fierce fighter to maintain society within its Christian limits, given that the Ottoman Empire was traversing an obvious period of flowering and growth and which offered a different perspective: Islam, with everything new and more than gloomy that it would have brought.

Keywords: Neagoe Basarab, continuator of the constantinian tradition, teachings, religious literature, text comparison

Despre Neagoe Basarab și-ale lui Învățători s-au făcut multe presupuneri și tot atât de multe comentarii. Ba mai mult, opera literară a fost dezasamblată, cântărindu-se valoarea fiecărei părți, neluându-se în seamă valoarea de ansamblu.

Nenumărate au fost întrebările ce s-au formulat în legătură cu autenticitatea textului, dar și cele care s-au referit la diviziunea nucleului în „laic” și „religios”, determinând izbucnirea controverselor. Mulți s-au întrebat și încă se mai întrebă, avansând diverse presupuneri, cărui fapt se datorează dubla personalitate a lui Neagoe: cea de domnitor și cea de călugăr, într-o împletire perfectă de moralitate și credință.

Răspunsul ar putea fi, într-o oarecare măsură, identificat dacă se pornește de la ideea că, în ierarhia valorilor medievale caracteristice Țărilor Române, domnitorul trebuia să fie un aprig luptător pentru menținerea societății în limitele ei creștine, având

în vedere că Imperiul Otoman aflat într-o evidentă perioadă de înflorire oferea o altă perspectivă: islamismul, cu tot ceea ce ar fi adus nou și mai mult decât sumbru.

Prin urmare, domnitorul era pregătit atât militar, cât și religios pentru cârmuirea țării și a supușilor, oferind un exemplu de autoritate de drept divin, în condițiile în care prin ungerea sa primea binecuvântarea Bisericii și, implicit, a lui Dumnezeu. De asemenea, devenea important ca domnitorul să-și educe urmașii la tron după aceleași coordonate ale valorilor și normelor existente în societatea acelor vremuri, protejându-l prin învățăturile și exemplele pe care i le oferea, de eventualele rătăcirii spirituale și nu numai.

Ca domnitor, Neagoe Basarab a știut toate-aceste lucruri. Prin Învățăturile sale a încercat să lase urmașilor săi un manual de educație mai mult decât complex, dezvoltându-și propria personalitate adânc implantată în tradiția europeană, prin realizarea unei sinteze de gândire și analiză a situației politico-religioase a perioadei pe care o traversa. Neagoe a dedicat Învățăturile unui neam întreg, nu numai fiului, iar acest lucru este demonstrat cu prisosință de partea a doua a cărții prin însuși titlul ei: „Partea a doua a învățăturilor lui Neagoe voevodul Basarab, domnul Țării Munteneste, care au învățat pre fiu-său Theodosie, așisderea și pre alți carii vor fi în urma lui de Dumnezeu unși, încorunați domni și biruitori țării aceștia, pentru multe și bogate lucruri, cari sînt domnilor folositoare de suflete și vrednice de cinstea și pohvala domniei, așisterea și pre toți boiarii săi, pre cei mari și pre cei mici.”

Însă pentru ca domnitorul să poată transmite învățăturile unui neam întreg, era necesar ca acestea să aibă drept temelie învățătura creștină, singura la care toate păturile sociale aveau acces. Iată de ce Neagoe Basarab „deschide” manualul Învățăturilor sale cu o primă parte care face elogiul Dumnezeului „cel mare și bun și milostiv și ziditoriu nostru cel înțelept, (...)”, astfel încât fiul să înțeleagă necesitatea legăturii cu divinitatea, să nu spunem asemenea unui „contract” ci, mai degrabă, asemenea unei temelii pentru o domnie durabilă, cu un echilibru permanent între dreptate și omenie, între milă și ajutor.

Regăsim în „Învățăturile” lui Basarab teme valoroase care s-au transmis prin tradiție, începând de la Vechiul și Noul Testament dar, deși domnitorul muntean a fost de nenumărate ori acuzat de lipsa originalității, el le-a asamblat și le-a comentat dezvoltându-le nu numai pe coordonate religioase ci și politice. În studiul realizat de Dan Zamfirescu și G.Mihăilă se menționează că „prima parte a Învățăturilor continuă cu o amplă succesiune de lecturi morale și pedagogice, pe multiple teme, lecturi scoase din Vechiul Testament din Panegiricul lui Constantin cel Mare de Eftimie, patriarhul Tîrnovei, din Noul Testament, din două predici ale lui Ioan Hrisostom și din celebrul roman religios Varlaam și Ioasaf.”

Fiecare lectură va avea un scop bine determinat, constituind un punct de sudură pentru asigurarea tehnicii unitare, dar și un moment educativ mai mult decât necesar pentru completarea personalității tânărului ce s-a pornit a fi educat. Deși cele patru Cărți ale regilor au oferit suficiente exemple de moralitate, „Poveste pentru Marele Constandin Împărat” dezvoltă o impresionantă legătură a lui Neagoe Basarab cu tradiția bizantină, dar și cu elementul religios autohton.

Autorul nu a prelucrat textul patriarhului de Târnovo, dar a extras nouă pasaje pentru a putea „adapta” personalitatea primului împărat creștin la realitățile Țării Românești – dovadă pentru cele afirmate stând intervențiile și comentariile făcute de Neagoe în final. În studiul lui G. Mihăilă este prezentată traducerea textului efitimian, iar fragmentele care au fost preluate pentru „Învățăături” sunt redactate cu alte caractere, pentru o mai bună orientare a cititorilor în text. (Anexa G. Mihăilă)

Parcurgând „Povéste pentru Marele Constandin Împărat” s-ar putea spune că autorul elimină ceea ce se regăsea din abundență la Eusebiu și Eftimie: istoria domniei constantiniene precum și biografia împăratului, rămânând astfel doar elementul religios ca o coloană vertebrală a textului.

Prin acest aspect, autorul dorește să atragă atenția celor ce-i vor primi învățăturile că o domnie trebuie să se fundamenteze și să se organizeze doar prin credința și supunerea față de Dumnezeu, ca unic ajutor pentru tot ceea ce înseamnă înfruntare armată și apărare a ființei strămoșești. Asamblarea celor nouă fragmente ale textului efitimian în cadrul Povéștii s-a făcut într-o expunere coerentă obținându-se o formă nouă și concentrată, chiar dacă s-au omis relativ multe detalii.

Pornind de la această afirmație și utilizând Anexa G. Mihăilă, studiul de față își propune și realizarea unui comentariu asupra modalității în care autorul Povéștii a selectat și integrat textul patriarhului de Târnovo. De asemenea interesează și elementele de noutate ce au fost inserate în Povéste, constituind punctele de legătură ale fragmentelor dar și ale întregului traseu narativ. (Anexa Povéste)

„Povéste pentru marele Costandin împărat” elimină, după cum s-a afirmat și mai sus, elementele biografice din capitolele I 1.2 și II.1-8, referitoare la:

- introducerea retorică, asemănătoare Acatistului Sfinților Împărați Constantin și Elena – I 1.2. ;
- părinții lui Constantin II .1;
- prima Tetrarhie și relațiile de rudenie II 1;
- grija Elenei față de Constantin II 2;
- alte relații de rudenie II 3;
- trimiterea lui Constantin în Răsărit alături de Dioclețian II 4;
- alegerea lui Constantin ca împărat II 5.6.7.8

Începe însă cu capitolul III, preluat integral din textul efitimian, în care autorul relatează despre ireala luptă dintre Constantin și perși, subliniind rolul ostașilor „carii fură goniți cu el dimpreună” și „mérseră într-ascunsu și făcură năvală de luară armele perșilor și intrară într-înșii și, năvălind, luară întâi pre Constantin împăratul lor.” De asemenea, este inserat enunțul: „Iar Dumnezeu, carele nu pestéște, nici nu e a nu griji de îngăduitorii săi, degrabu făcu izbândă”, pentru a anticipa cuvintele divine: „Cheamă-mă în ziua griji tale și te voi izbăvi și mă vei proslăvi.”

Autorul Învățăturilor renunță la capitolul IV, dar și la primele 19 rânduri ale capitolului V efitimian, deoarece acestea nu pot oferi lecții de viață viitorului domn, conținând informații istorice referitoare la prelucrarea puterii imperiale de către Constantin în 306 și la reorganizarea Tetrarhiei – aspecte care nu mai corespundeau societății medievale. Prin urmare, Povéstea se continuă începând cu relatarea legendei arătării semnelor Sfintei Cruci momentul ales fiind, înaintea bătăliei cu Maxentiu (Maxențiu). Sunt preluate din textul lui Eftimie următoarele momente:

- chemarea lui Dumnezeu în ajutor (Eftimie V.2); • arătarea semnului „lui Dumnezeu pre ceriu, cându fu vrême de amiază-zi” (Eftimie V.2) : „Constantine, cu acesta semnu vei birui!”

- apariția lui Iisus în visul lui Constantin și comunicarea mesajului (Eftimie V.3): • „Să faci semnul care l-ai văzut și ți s-au arătat pre cer și să înveți să-l poarte în fruntea oștilor tale. Deacii nu vei birui numai pre Maxenție și pre oștile lui, ce și pre alți vrăjmași ai tăi, pre toți îi vei pune suptu picioarele tale, și încă și dracii să vor înfricoșa de dînsul.”

- confecționarea crucii (Eftimie V.4): „(...) cu mărgăritari și cu pietri scumpe și cu alte meșteșuguri și o puse într-o suliță înaltă, cum și în ziua de azi fac împărații creștini și o poartă în fruntea oștilor.” Preluând de la Eftimie informația că și în prezent împărații creștini așează crucea la loc de cinste, ca ocrotitoare a armatei, autorul Povestii oferă viitorului domnitor un punct de sprijin și-o soluție pentru o domnie sigură, orientată spre victorii.

- bătălia dintre Constantin și Maxențiu (Eftimie V.5)

În traducerea românească a Povestii se remarcă o diferență de debut a acestui moment, comparativ cu traducerea aceluiași fragment eftimian, diferență care susține titlul: „Poveste...”.

Poveste	Panegiric
„Deacii poruci la spurcatul Maxentie să să gătească de războiu, să se bată amîndoi.”	„Și lovindu-se amîndoo războaiele, frică și cutremur căzu spre muncitorul și spre ai lui voinici, (...)”

- împlinirea cuvintelor scripturii (Eftimie V.5): „Pre cai și pre cei ce încălecase i-au înecat în mare” – (Ieșirea 15-1) / „Sapă groapa și căzu într-înșea cel ce o făcuse” – (Psalmi 7-15)

Capitolul VI, care conține măsurile de organizare a Imperiului luate de Constantin pe coordonatele respectării dumnezeieștilor porunci, a fost preluat integral și introdus în textul Povestii. Sunt cuprinse următoarele momente: ♦ faptele din debutul domniei constantiniene: • ridicarea unei cruci în mijlocul cetății (Eftimie VI !): „(...) și o scrise cu slove letenești, zicându: «Aceasta au slobozit cetatea noastră din munciri și o au izbăvit»”; • adunarea moaștelor creștinilor și îngroparea lor; (Eftimie VI 1); • eliberarea creștinilor aflați în temniță; (Eftimie VI 1); • dărnicia împăratului (Eftimie VI 2): • față de săraci: „Și deschise împăratul cămărales cu avuția cea împărătească și o împărți toată săracilor, (...)”; • față de biserici

Pentru acest moment, autorul Povestii inserează rânduri proprii în care afirmă că împăratul „începu a zidi biserici creștinești pretutindinea”, față de Eftimie care spune despre Constantin că „bisericile dumnezeiești petutindinea începu a ponovi (...)” –a ponovi având traducerea de „a înnoi” ceea ce ar putea duce cu gândul la înnoirea bisericilor cu darurile imperiale și cu învățătura creștină.

Alte momente preluate din capitolul VI și integrate în Poveste sunt: • „săborul slugilor lui Dumnezeu în Efes” și hotărârile luate. (Eftimie VI 3.); • supunerea, pe linie creștină, a „neamurilor păgânești” (Eftimie VI 3.) ; • mulțumirile aduse lui Dumnezeu (Eftimie VI 4.)

Capitolul VII, fiind important ca elemente pedagogice și de învățătură religioasă, este integral inclus în Poveste, urmărindu-se următorul fir: • boala lui Constantin (Eftimie VII 1): „Deacia împăratul Constantin căzu în boala care să cheamă mișălie, (...)”

Un aspect trebuie menționat în legătură cu boala împăratului și cu modalitatea de vindecare propusă de „vraci”. Se constată legătura dintre cele relatate de Neagoe și capitolul 14 - „Curățirea leprei” din Vechiul Testament – Leviticul 13 – 14, cu diferența că textul domnitorului muntean prezintă jertfa umană ca fiind jertfa necesară pentru vindecare, în comparație cu sacrificiul animal cerut de Dumnezeu:

Povestea	Vechiul Testament Leviticul –cap.14
„Deacii ziseră să strângă coconași mititei mici, mulți, vrînd să-i junghe pre toți și să le sprijinească sîngele într-un vas mare, și să să scalde împăratul într-acel sînge de coconi mici, și să va curăți de mișălie.”	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Și grăind cu Moise, Domnul a zis: 2. Iată rînduiala pentru cel lepros: Cînd el se va curăți, se va duce la preot; 3. (...) 4. Va porunci preotul să se ia pentru cel curățit două păsări vii (...) 5. 6. (...) 7. Va stropi de șapte ori pe cel ce se curăță de lepră și va fi curat (...) 8. 9. (...) 10. (...) doi berbeci de câte un an, fără meteahnă și o oaie de un an (...) 11. 12. (...) 13. Berbecul îl va junghia în locul acela, unde se junghie jertfele pentru păcat și pentru arderea de tot, la loc sfînt, că aceasta este jertfa pentru păcat, este a preotului și este sfințenie mare.”

Dacă se parcurge însă capitolul 5 din Evanghelia după Luca se observă că vindecarea leprosului de către Iisus a fost posibilă nu jertfei ci conștientizării credinței. Cu toate acestea, respectarea lecilor Vechiului Testament era necesară dovadă că „Iisus i-a poruncit să nu spună nimănui, ci, mergînd”, să se arate preotului și, pentru curățirea lui, să ducă jertfă, „precum a orînduit Moise, spre mărturie lor.”

• Constantin încalcă „sfatul” medicilor (Eftimie VII 1) ; • Petru și Pavel în visul împăratului (Eftimie VII 2) „Noi sîntem Petru și Pavel, apostolii lui Hristos și ne-au trimis Dumnezeu să-ți dăm botezul mîntuirii. (...)”

După cum se observă autorul Povestii preia de la patriarhul Eftimie ideea primirii de către Constantin a botezului, încă de la începutul domniei, deși în fapt, acesta a avut loc înainte de moartea împăratului. Ultimele momente preluate din capitolul VII se referă la renunțarea la ajutorul „doftorului” (Eftimie VII. 3) și acceptarea botezului ca o mîna a lui Dumnezeu „care ține toate.” (Eftimie VII 4.)

Capitolul VIII este ales fără cele unsprezece rînduri de început, acestea conținând informații istorice neinteresate pentru domnitorul muntean în educația fiului său. Prin urmare se trece la relatarea luptei dintre Licinius și Maximinus, dar cu precizările făcute de Eftimie și-anume că împăratul a fost prezent acolo ca aliat al lui Licinius (Eftimie VIII 2). În continuare, textul Povestii cuprinde în rîndurile sale ideea preluată de la Eftimie

VIII 3 aceea că mânia lui Dumnezeu nu se lasă așteptată în fața fărădelegii oamenilor: „Deacii îi săriră ochii amîndoi și fu orb, și-i căzu toată carnea duple oase și așa, întru această groaznică și cumplită mînie a lui Dumnezeu, câteva vrîme pătîmind muri. Și-i mîrse sufletul la un loc cu idolii stricați și răsipiți dintre dînșii,(...)”.

Rîndurile eftimiene din subcapitolul 5 (VIII) nu au fost selectate în Poveste, ele conținînd informații neutile pentru Învățăturile lui Neagoe Basarab, fiind referitoare la Licinius. De asemenea, n-au fost selectate nici referirile istorice cuprinse în capitolul IX cu privire la lupta lui Constantin cu Liciniu, acesta din urmă devenind un veritabil dușman al împăratului creștin. Nu se fac precizări despre moartea lui Licinius (Eftimie IX.3), dar este preluat ultimul subcapitol, ca o concluzie legată de sprijinul divin într-o domnie clădită pe credință (Eftimie IX 4).

„Și așa fură idolii stricați și răsipiți dintre dînșii, și să făcu pace și liniște mare în lume, și să tocmiră toate cu blîndete. După acestea, fu Constandin împărat a toată lumea și singur biruitoriu, că păgînatatea o strică de tot și arată tuturor semnul și biruința crucii.”

Din cel de-al X-lea capitol eftimian, Neagoe nu reține decît primele douăzeci și unu de rînduri, considerîndu-le importante pentru mesajul lor, dar și pentru concentrarea în evenimente:

- Constantin se îndreaptă spre păgânii din Vizantiia „să-i bată și să-I supuie suptu ascultarea lui” (Eftimie X.1);
- Împăratul creștin este învins (Eftimie X.1);
- Constantin primește un alt mesaj divin scris cu „slove de stéle” (Eftimie X 2) : „Chiamă-mă în ziua grijii tale, și te voi izbăvi și mă vei proslăvi.”/ „Cu acestu semnu vei pîiarde pre toți vrăjmașii tăi.”;
- Împăratul ține cont de mesajul primit (Eftimie X 2.) și iese victorios din luptă.

„Deacii Costandin îndată-și scoase cuțitul și făcu o cruce de lemn și o puse într-o prăjină lungă și zise să meargă cu dînsa tot înaintea oștilor. Iar a doao zi iar să lovîră oștile, și-i birui Constandin și-i sparse de tot, și nu mai fu acea cetate samavolnică, ci fu supusă suptu Constandin, și plecă toată lumea supt biruința lui.” Autorul Povestii nu folosește pentru textul său capitolele de la XI la XVII pentru că în lucrarea eftimiană ele cuprind informații necorespunzătoare scopului propus de domnitorul muntean sau informații care, transferate în text, ar putea provoca reale confuzii celor care primesc Învățăturile (informațiile despre Arie și despre doctrina sa).

Firul Povestii este continuat prin utilizarea integrală a capitolului XVII din Panegiric, preluîndu-se legenda referitoare la descoperirea locurilor sfinte. Și aici se reface un întreg traseu:

- Constantin îl numește pe patriarhul Macarie al Ierusalimului ca omul potrivit a o însoți pe Elena în căutarea locului Învierii lui Iisus a locului țestului, a Golgothei și a lemnului Sf. Cruci. (Eftimie XVIII.1.) ;
- Visul Elenei în care i se cere să caute Locurile Sfinte (Eftimie XVIII.2.);
- Căutarea Locurilor Sfinte în cetatea Ierusalimului (Eftimie XVIII.3.);
- Ajutată de Macarie, împărăteasa Elena descoperă Sfântul Mormânt, locul țestului și cele trei cruci îngropate (Eftimie XVIII.4);
- Macarie primește „minte și cuget” de la Dumnezeu ca să fie recunoscută crucea Mîntuitorului (Eftimie XVIII.5.);
- Patriarhul Ierusalimului arată crucea „nărodului” (Eftimie XVIII.6.);
- Împărăteasa Elena

trimite fiului său o parte din cruce și cinstitele piroane, „iar céilaltă cruce, de care luase, (...) o déde lui Macarie patriarhul și zise s-o arate tuturor noroadelor câte vor veni să o vază.” (Eftimie XVIII.6.).

Și din capitolul XIX, autorul Povéștii selectează informații, renunțând la câteva rânduri din subcapitolele 3,4,5,6 și 7, însă linia evenimentelor este preluată integral, datorită semnificației – o semnificație profund religioasă, dar și educativă: • Împărăteasa Elena începe zidirea bisericilor pe Locurile Sfinte spre o durabilă aducere – aminte despre momentele importante ale vieții lui Iisus: exemple de credință și dăruire pentru ridicarea oamenilor din păcatul cel veșnic.

Locurile alese de împărăteasă	Corespondență cu textul eftimian
<ul style="list-style-type: none"> • „în locul unde se află sfânta cruce”; • „pre sfântul mormântu a lui Hristos; • „în locul țestului” • Se remarcă aici un punct de sudură între textul biblic referitor la Adam și textele apocrife direcționate spre motivul găsirii căpățânii pe locul numit, nu întâmplător „Golgotha” - locul unde, prin chinurile Mântuitorului, s-a spălat păcatul omenirii. • În Evanghelia după Marcu 15 se spune: <ul style="list-style-type: none"> 22. Și L-am dus la locul zis Golgota, care se tălmăcește «locul căpățînii». 23. Și I-am dat să bea vin amestecat cu smirnă, dar El n-a luat. 24. Și L-au răstignit și au împărțit între ei hainele Lui, aruncînd sorți pentru ele, care ce să ia.” • Matei – cap.27. • „în Ghethsimaniia, în numele maicii lui Dumnezeu” <ul style="list-style-type: none"> • În Evanghelia după Matei, cap. 26 se spune: <ul style="list-style-type: none"> 36. Atunci Iisus a mers împreună cu ei la un loc ce se cheamă Ghetsimani și a zis ucenicilor: Ședeți aici, pînă ce Mă voi duce acolo și Mă voi ruga. 37. Și luînd cu Sine pe Petru și pe cei doi fii ai lui Zevedeu; a început a Se întrista și a Se mîhni. 38. Atunci le-a zis: Întristat este sufletul Meu pînă la moarte. Rămîneți aici și privegheați împreună cu Mine. 39. Și mergînd puțin mai înainte, a căzut cu fața la pămînt, rugîndu-se și zicînd: Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești!” <p>După cum se observă, atât în textul lui Eftimie, cât și în textul domnitorului muntean ridicarea bisericii din Ghethsimaniia se face în numele maicii lui Dumnezeu, cu precizarea că acolo s-ar afla mormântul ei, deși semnificația locului are o cu totul altă orientare, după cum arată Noul Testament, reprezentând acceptarea de către Iisus a misiunii divine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • „în muntele Emonului, den care fu Domnul Hristos rădicat și înălțat cu un nor la ceriu” În „Evangheli”, dar și în „Faptele Sfinților Apostoli” este înregistrat momentul Înălțării la cer a Mântuitorului: <ul style="list-style-type: none"> 9. • „Și acestea zicînd, pe când ei priveau, S-a înălțat și un nor L-a luat de la ochii lor.” (Fapte 1) • „la mormîntul lui Lazar, la Vithaniia” <p>Despre Învierea lui Lazăr, se relatează în Evanghelia după Ioan, cap. 11:</p>	<p>XIX 1</p> <p>XIX 1</p> <p>XIX 2</p> <p>XIX 2</p>

<p>38. „Deci suspinînd iară și Iisus întru Sine, a mers la mormînt. Și era o peșteră și o piatră era așezată pe ea.</p>	
<p>39. Iisus a zis: Ridicați piatra. Marta, sora celui răposat, I-a zis: Doamne, deja miroase, că este a patra zi.</p>	
<p>40. Iisus i-a zis: Nu ți-am spus că dacă vei crede, vei vedea slava lui Dumnezeu?</p>	
<p>41. Au ridicat deci piatra, dar Iisus și-a ridicat ochii în sus și a zis: Părinte, Îți mulțumesc că M-ai ascultat.” (Ioan 11-12)</p>	XIX 2
<p>• „la apa Iordanului, unde omorî Dumnezeu păcatul cel mare a toată lumea” Despre scoaterea din păcatul cel mare vorbesc trei dintre Evangheliile aflate în Noul Testament:</p>	
<p>• Luca – cap.3. 3. „Și a venit el în toată împrejurimea Iordanului, propovăduind botezul pocăinței, spre iertarea păcatelor, (...)</p>	
<p>• Marcu – cap.1. 4. „Ioan boteza în pustie, propovăduind botezul pocăinței întru iertarea păcatelor.”</p>	XIX 2
<p>• Matei – cap.3. 6. „Și erau botezați de către el în râul Iordan, mărturisindu-și păcatele.”</p>	
<p>• peștera în care lăcuise cinstitul și sfîntul Ioan Predteciu” Despre Ioan Botezătorul (Proorocul sau Prezicătorul) nicio Evanghelie nu precizează că a locuit într-o peșteră.</p>	
<p>Matei – cap 3. 1. „În zilele acelea, a venit Ioan Botezătorul și propovăduia în pustia Iudeii.”</p>	
<p>Marcu – cap. 1. 2. „Ioan boteza în pustie, propovăduind botezul pocăinței întru iertarea păcatelor.”</p>	
<p>Luca – cap. 3. 2. „În zilele arhierilor Anna și Caiafa, a fost cuvîntul lui Dumnezeu către Ioan, fiul lui Zaharia, în pustie.”</p>	XIX 2
<p>Ioan – cap. 1. 23. „El a zis: Eu sînt glasul celui ce strigă în pustie: (...)”</p>	
<p>• „Unde să luo Ilie prorocul ca la ceriu”</p>	
<p>• Acest fapt biblic este relatat în capitolul 2. din Cartea a patra a Regilor 1. „În vremea cînd Domnul a vrut să înalțe pe Ilie în vârtej de vînt la cer Ilie a plecat cu Elisei din Ghilgal.”</p>	XIX 3
<p>• „locul carele-i zicea locul a 12 scaune, unde șazuse Domnul Hristos și înmulți pîinea, de sătură din 5 pîini și 5 pești 5000 de oameni, fără de muieri și fără de copii.”</p>	
<p>Textul biblic relatează același fapt, dar cu alte date:</p>	
<p>• Matei 15</p>	
<p>32. „Iar Iisus, chemînd la Sine pe ucenicii Săi, a zis: Milă Îmi este de mulțime (...)”</p>	
<p>33. Și ucenicii I-au zis: De unde să avem noi în pustie, atîtea pîini, cît să săturăm atîta mulțime?</p>	
<p>34. Și Iisus i-a întrebat: Cîte pîini aveți? Ei au răspuns: <u>Șapte și puțini peștișori.</u></p>	
<p>35.36.37. (...)</p>	
<p>38. Iar cei ce au mâncat erau ca la <u>patru mii</u> de bărbați, afară de copii și de femei.”</p>	
<p>• Marcu 6</p>	
<p>41: „Și luînd cele <u>cinci</u> pîini și cei <u>doi pești</u>, privind la cer, a binecuvîntat și a frînt pîinile și le-a dat ucenicilor (...)</p>	
<p>42.42. (...)</p>	

44. Iar cei ce au mâncat pînile erau <u>cinci mii de bărbați.</u> "	
• Luca 9	
13. „Iar El a zis către ei: Dați-le voi să mănînce. Iar ei au zis: Nu avem mai mult decît <u>cinci pîini și doi pești (...)</u>	
14. Căci erau ca la cinci mii de bărbați (...)."	
• Ioan 6	
9. „Este aici un băiat care are <u>cinci pîini</u> de orz și <u>doi pești</u> .(...)".	XIX 3
10. Și a zis Iisus: Faceți pe oameni să se așeze. (...) Deci au șezut bărbații în număr ca la cinci mi."	XIX 4
• „locul cela ce tămădui Hristos pre muierea ceia ce-i curgea sînge"	
• Luca – cap. 8. / • Matei – cap. 9. / • Marcu – cap. 5. / • Ioan ____	
• locul „unde mersese ucenicii la vînătoare de pște, iar Hristos, după înviare, ei se arată și acolo: • Matei – cap. 28. / • Marcu – cap. 16. / • Luca – cap. 24. / • Ioan – cap. 21 „Domnul Se arată ucenicilor la Marea Tiberiadei"	XIX 4
• unde „fusese casa Mariei Magdalenei"	
• Zidirea bisericii pe acel loc arată respectul de care s-a bucurat Maria Magdalena din partea familiei imperiale	
• unde se află „casa soacrei lui Petru"	XIX 5
• 2 Evanghelii conțin relatări despre vindecarea soacrei lui Petru : • Matei – cap. 8. / • Marcu - ____ / • Luca – cap. 4. / • Ioan - ____	
• „locul unde să închipui Domnul nostru Iisus Hristos" (locul schimbării la față) : • Matei – cap. 17. / • Marcu – cap. 9. / • Luca – cap. 9. / • Ioan - ____	XIX 5
• locul „unde aduse Gavriil arhanghel preacuratei fecioarei Maria glas de bucurie" (Buna Vestire) : • Matei – cap. 1. / • Marcu - ____ / • Luca – cap. 1. / • Ioan - ____ /	XIX 6
• locul casei în carea făcu Hristos apa vin: • Matei - ____ / • Marcu - ____ / • Luca - ____ / • Ioan – cap. 2.	XIX 6
• în Vithléemul jidovescu (unde să născuse trupéște Domnul nostru Iisus Hristos): • Matei – cap. 1. / • Marcu - / • Luca – cap. 1. / • Ioan -	
• locul „care fură uciși de Irod cei patrusprezece mii de coconași mititei": • Matei – cap. 2. / • Marcu - / • Luca - / • Ioan -	XIX 6
În capitolul 2 – Evanghelia după Matei nu se fac precizări asupra numărului de copii uciși de Irod.	XIX 7
• locul carele spuse îngerul [păstorilor] véste bună și să bucurară cu bucurie mare: • Matei - / • Marcu - / • Luca – cap. 2:8/9 / • Ioan -	XIX 7
• curțile Caiafei: • Matei – cap. 26:58 / • Marcu – cap. 14:54 / • Luca – cap. 22:54 / • Ioan – cap. 18:15	
• „în valea Ieremieii prorocul și la fîntîna Siloamului și la Lithostroton, (...) la stejariul Mamvriei și la locul olarului.	
După cum se observă în text apare menționat Ieremia, prorocul aparținând Vechiului Testament. Domnitorul muntean îl integrează nu întâmplător, ci datorită părții educative ce o conține textul biblic:	
• cap. 3 – Muștrări și îndemnuri la pocăință; cap. 4 – Sfătuirii și amenințări; cap.18 – Vasul olarului și neascultarea poporului, cap. 31 – Proorocie privitoare la Mesia.	
Textul face referiri și la stejarul Mamvri, despre care se vorbește în Facerea cap. 18.	
1. „Apoi Domnul S-a arătat iarăși lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, când ședea el în ușa cortului său; 2. Atunci ridicându-și ochii săi, a privit și iată trei Oameni stăteau înaintea lui; și cum I-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor și S-	

a închinat pînă la pămînt. ; 3. Apoi a zis: «Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău!»

Urmărind ordinea locurilor pe care au fost construite bisericile, se constată că înșiruirea evenimentelor religioase nu a avut la bază criteriul cronologic nici la Eftimie și nici la domnitorul muntean. Acesta din urmă a considerat importantă strădania împărătesei de a ridica așezăminte religioase creștine, ca o dovadă vizibilă a înțelegerii mesajului transmis de Dumnezeu, după fiecare eveniment biblic.

Pornind, în continuare, pe firul narativ al Panegiricului, autorul Povăștii adoptă în totalitate capitolul XX, relatând despre dărnicia împărătesei, asemenea unei lecții de comportament pe care un viitor domnitor ar trebui s-o învețe. Este subliniată și legătura dintre faptele lui Constantin și vorbele proorocului, în subcapitolul 3: „Iar împăratul Constandin, deaca văzu așa, să bucură foarte și să veseli, și luoa acea parte ce era luată den sfînta cruce și o sărută și o puse într-o lăcricioară de aur. Iar din piroanele acelea își ferecă cu 3 coiful cîtvași, iar unul și-l puse la gherdanul de la raftul calului, și să umplu cuvîntul carele au zis prorocu: «În zilele acélea va fi sfîntirea Dumnezeului atotșitorului la raftul calului împăratului.»”

Autorul Povăștii conduce firul narativ spre legendă, ca și Eftimie, preluând de la acesta informația cu îngerul lui Dumnezeu, care se pogoară „de trei ori într-un an la acel stîlpu, de cădește acéle 3 cruci și cântă cîntarea heruvimilor, (...)” ca mai apoi, acceptând ca model capitolul XXI, să treacă la realizarea portretului constantinian, într-o asemănare aproape perfectă cu domnitorul muntean, pe următoarele coordonate:

- îi sfătuieste pe boieri „cîți să vor apuca di cărți și vor cėti scripturile și învățăturile dumnezești, să-și înalțe firea și cugetul cătră vederea dumnezeiască”, „să sărbéze dumineca”; (XXI 1)
- îi cinstește pe preoți și pe diaconi „cu cinste mare și-i învață să facă (...) rugăciuni mai cuvioase pretutindenea, (...) să postească vinerea”; (XXI 1)
- îi învață pe ostași „să se roage lui Dumnezeu încișor, iar cu totă imina.” (XXI 2)
- el însuși „să închidea cîte într-o cămară și vorbiia cu Dumnezeu”, ajuna și postea „și cu tot sufletul și cu toată tăriia făcea rugăciuni sfinte” (XXI 3)

Pentru ca textul Povăștii să se bucure de continuitate autorul nu preia primele rânduri ale capitolului XXII în care se fac precizări despre apariția neînțelegerilor în sânul Bisericii lui Hristos, dar enumeră o serie de legi și milostenii aparținătoare împăratului:

- „creștinul să nu fie slugă sau rob la ovréiu”; • „cei ce nu vrea să să însoare, ci vor vrea să petreacă în curăție (...) să li să dea céle ce le vor trebui”; • „bisericilor le da de la împăratul (...) unele ori le da moșii, alte ori avuție”; • „miluia și săracii și mișăii și văduvele”;

Nu uită să menționeze și motivul pentru care împăratul creștin a dăruit atât de mult în timpul domniei și-anume că „avea [în] gând totdeauna frica și judecata lui Dumnezeu (...) și să nevoia să aducă pre toți întru frica lui Dumnezeu.”

În continuare, portretul lui Constantin este continuat prin folosirea integrală a capitolului XXV eftimian. Autorul Povăștii realizează un șablon de comportare și sfătuire

în dimensiuni religioase la care să se raporteze ulterior fiecare domnitor pe care îl așează înaintea portretului fizic.

• „învăță împăratul feciorii săi să se ție de credința cea bună și adevărată, iar de învățăturile cele rele și de erése să să întoarcă și să să ferească foarte tare”, „să-și pue toată nădejdea și să crează în Hristos, cu tot sufletul și aceluia să se închine și aceluia să slujească și pre acela să-l ție făcător și tocmitoriu o toată făptura.”

Parcurgând, în continuare, textul Povéștii se constată că portretul fizic se împletește cu cel moral; în încercarea de a se concretiza într-un exemplu pentru viitorul domnitor.

„Iar chipul lui era așa: pre toți lumina cu bărbăția sa, și era viteaz, ascuțit la minte, la cuvîntu pilduitoriu, judecător drept, în milostenie gata, la obraz frumos, în credință tare și neclintit, cu căutare frumoasă, cu firea véselă, mijlociu cu statul, subțire la grumazi, rumen la obraz, părur capului cam rar, cu barba nu foarte multă, frumos la ochi. Și era tuturor oamenilor drag și era blîndu, bunișor, smerit, duios și iubitoriu de oameni.”

Și pentru ca portretul să fie cât mai bine interiorizat de tînărul căruia i se adresează Învățăturile, autorul intervine cu un traseu contrastiv: „Iar era și batjocorit și grăit de rău ceia ce nu umbla pre dreptatea lui Dumnezeu, ce numai în față să arăta creștini și credincioși, iar lucrurile lor era tot rele și păgânești. Și le era picioarele iuți și alergătoare întru toate cărările lor spre dosăzi și spre vărsări de sînge.”

Apropiindu-se firul narativ de finalul Povéștii, autorul a preluat, nu întâmplător, ultima parte a capitolului XXV (3) în care este prezentată răsplata pentru susținerea și ducerea la îndeplinire a legilor divine. E o răsplată binemeritată pentru cine le-a respectat și una nedorită de cei care s-au împotrivit. Prin cele relatate aici își găsește astfel aplicarea o nouă lecție de viață pentru „toți domnii și boiarii săi”: aceea că locurile minunate „sîntu păzite și tocmite de Dumnezeu celor buni și celor ce-l iubescu”, aflând acolo frumuseți, plată, cununi, „cinsti”, bucurii și lăcașuri. „Așișderea și pre cei ce fac rău și umblă fără dreptate, ce răutăți îi așteaptă, ce munci, ce ispitiri drăcești.”

Pentru că Învățăturile au primit amprenta atât unui final de domnie cât și a unui final existențial, autorul lor preia integral și capitolul XXVI în care este prezentată moartea trupească a împăratului Constantin. Pe cât este de mare bucuria împăratului pentru strămutarea sa la cele veșnice, pe atât este de mare durerea supușilor în fața pierderii celui pe care l-au considerat conducătorul spre dreapta credință.

Bucuria și răsplata împăratului	Tristețea supușilor
<p>„Iar când să pricepu că i să apropie ceasul să meargă cătră Dumnezeu, i să bucură sufletul foarte, (...)”</p> <p>„Și fu sufletul lui luat și priimit de Hristos, pre care-L și iubiia, iar trupul, căci fu din pămîntu, să lăsă pre pre pămîntu rudeniilor și oamenilor lui celor pămîntești. Deaca i să duse sufletul cătră adeverința cea curată și luo plata cea bună, ca un lucrător harnec și vrédnic platei sale.”</p>	<p>„Iar slugile sale, deaca văzură lucrul carele ei nu să nădăjduia, își spărgea hainele și-și plîngea pustiirea lor, căci au rămas de păstoriul cel bun și de stăpînul cel blîndu și milostiv. Și să făcu atîta plîngere dă năroade, cît să umplu aerul de tînguiala lor, și ajunseseră suspiniile lor pîn' la ceriu. (...) și căzu tot nărodul cît era acolo în genunchi și i să închina ca unui viu și săruta coșciugul și zicea: „Dupre Dumnezeu, noi pre acesta sărutăm, ca pre un dătător</p>

	de binele nostru. Că acesta ne-au scos den-tunérec la lumina cea dreaptă (...)."
--	--

Autorul *Învățăturilor* își desprinde Povéstea de Panegiric fără a mai prelua ultimele două capitole ale acestuia. Finalul împrumută primul enunț al capitolului XXVII, apropiindu-se mult, ca formulare de legendă: „Așa fu viața marelui Constandin și dreptăți ca acéstea făcu.”

Și totuși, Povéstea nu se termină aici! Sunt reluate astfel principalele evenimente care au fost narate în text, autorul impregnându-le cu un puternic caracter educativ, dar și Religios, evidențiind scopul pentru care Povéstea a fost integrată în manualul *Învățăturilor*. Insistența cu care autorul revine asupra unor aspecte de ordin bisericesc, considerate a fi deosebit de importante și călăuzitoare pentru o domnie, nu surprinde cititorul. Ba mai mult, acesta poate observa perfecta legătură și armonie între textul *Învățăturilor* și cel biblic, dar și între evenimentul istoric și cel religios.

Textul <i>Învățăturilor</i>		Textul Biblic
evenimentul istoric	evenimentul religios	
<ul style="list-style-type: none"> • „când vru să să bată cu Maxentie împărat” • „când să bătea cu turcii de la Vizantiia” 	<ul style="list-style-type: none"> • „i să arătă semnul crucii lui Dumnezeu făcut pre cer de stéle, (...) și acéle slove să înțelegea așa: „Constandine, cu aceasta vei birui” • „văzu scris ceriul cu stéle și zicea acéle scripturi așa: «Chiamă-mă în ziua grijii tale și te voi izbăvi și mă vei proslăvi»” • „și mai căuta și a doa oara spre cer și văzu cruce făcută de stéle pre cer și scrise slove, și zicea așa: «Cu acest semn vei birui pre toți vrăjmașii tăi.” 	PSALMUL 49 Al lui Asaf 16. „Și mă cheamă pe Mine în ziua necazului și te voi izbăvi și mă vei preaslăvi.”

Prin felul în care narează despre Bătălia dintre „turci” și Constantin, se observă o evidentă înlocuire a personalității domnitorului muntean cu cea a împăratului, amplificându-se astfel prestigiul de care s-a bucurat acesta din urmă ca eliberator al credincioșilor și ca „apostol” – purtător de cuvânt al mesajului divin.

<ul style="list-style-type: none"> • „Iar măcar deși fu Constandin prinsu de turci întâi și vrură să-l junghe [și să-l facă jirtvă] spurcaților lor idoli, (...) 	<ul style="list-style-type: none"> • „iar fu degrab scos, și-l izbăvi Dumnezeu din mîinile lor. Că zice apostolul, că știe să mîntuiască Dumnezeu pre cei drepți, iar pre cei păcătoși să-i muncească în ziua mîniei. Că iată, Dumnezeu îi zise: „Chiamă-mă în ziua grijii tale și te voi izbăvi și mă vei lăuda”. „Și iarăși mai iaste scris în scris 	PSALMUL 49 Al lui Asaf 16. „Și Mă cheamă pe Mine în ziua necazului și te voi izbăvi și Mă vei preaslăvi.” I REGI CAP.2 Cîntarea Anei. Creșterea lui Samuel și răutatea fiilor lui Eli 30. „De aceea așa zice Domnul Dumnezeu lui Israel: Eu am zis
---	---	---

	în Sfînta Scriptură și zice: „Înălța-voi pre cei ce mă [vor] înălța.”	odinioară: Casa ta și casa tatălui tău va umbla nestrămutat înaintea feței Mele în veac; dar acum Domnul zice: Să nu mai fie așa, căci Eu preamăresc pe cei ce Mă preaslăvesc pe Mine, iar cei ce Mă necinstesc vor fi rușinați.”
--	---	---

Iubirea pentru aproape, concretizată în spirit de sacrificiu, respect, credință și dreptate, devine un atribut al personalității fiecărui domnitor, ca o dovadă a împlinirii poruncilor divine, căci „să cade omului să slujească cu frică și cu cutremur Dumnezeuului său, căruia l-au făcut și l-au zidit”, căci „iaste zis: «Cel ce [să] potrivește stăpânului, acela lui Dumnezeu să potrivește.»” Întâlnim și aici un grăitor și evident sfat, preluat din „EPISTOLA CĂTRE ROMANI A SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL”, capitolul 13 (să ne supunem stăpînirilor) versetele 1 și 2 în care se spune:

1. „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu; iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite. / 2. Pentru aceea, cel ce se împotrivesc stăpînirii se împotrivesc rînduiei lui Dumnezeu. Iar cei ce se împotrivesc își voi lua osîndă.”

Continuând cele afirmate mai sus, autorul Povestii consideră că „cel ce să potrivește” este asemenea lui Iuda vînzătorul, despre al cărui sfârșit Evangheliile Noului Testament nu fac multe precizări. De fapt, doar Evanghelia lui Matei, în capitolul 27, versetul 5 spune despre Iuda că „aruncînd arginții în templu, a plecat și, ducîndu-se, s-a spînzurat”. Pe de altă parte, în „FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI”, mai precis în capitolul 1:15-26 ni se dezvăluie un alt sfârșit al lui Iuda, apropiind astfel ca semnificație și conținut textul Învățăturilor de cel biblic:

Textul Învățăturilor	Textul Biblic
„Că să sculă Iuda cu nebunie și cu pizmă nebunească și vîndu pre Hristos, stăpînul și Dumnezeuul său. Drept acéia fu judecat pre dreptate și pre vina sa, că fu lepădat den ceata apostolilor și den slava lui Dumnezeu, ca și diavolul.”	15. „Și în zilele acelea, sculîndu-se Petru în mijlocul fraților (iar numărul lor era ca la o sută douăzeci), a zis: 16. Bărbați frați, trebuia să se îplinească Scriptura aceasta pe care Duhul Sfînt, prin gura lui David, a spus-o dinainte despre Iuda, care s-a făcut călăuză celor ce l-au prins pe Iisus. 17. Căci era numărat cu noi și luase șorțul acestei slujiri. 18. Deci acesta a doborît o țarină din plata nedreptății și, căzînd cu capul înainte, a crăpat pe la mijloc și i s-au vărsat toate măruntaiele 19. Și s-a făcut cunoscută aceasta tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim, încît țarina aceasta s-a numit în limba lor Hacheldamah, adică Țarina Sîngelui. 20. Căci este scris în Cartea Psalmilor: «Facă-se casa lui pustie și să nu aiba cine să locuiască în ea! Și slujirea lui s-o ia altul»”

Comparând textul Învățăturilor cu cel din „Fapte” (1:15-26) se observă că autorul primului are o exprimare în care se citește intransigența, plasându-se astfel pe poziția educatorului care trebuie să ofere celui educat exemple concrete de comportare negativă comparabile cu cele pozitive.

Prin urmare, total opus caracterului constantinian, Iuda „încă să trufi și vru să fie [mai] mare decât Dumnezeu care-l făcuse și zise: „Mérge-voi și-mi voiu pune scaunul deasupra norilor și voi fi întocma lui Dumnezeu”. Se conturează astfel un alt punct de sudură între textul Învățăturilor și cel biblic. În Isaia capitolul 14 versetele 13 și 14 se spune:

13. „Tu care ziceai în cugetul tău: «Ridică-mă-voi în ceruri și mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi așeza jilțul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălașul meu, în fundurile laturei celei de miazănoapte. / 14. „Sui-mă-voi deasupra norilor și asemenea cu Cel Preaînalt voi fi.”

Legătura pe care o face cu Vechiul Testament autorul Învățăturilor continuă. Este menționat Adam drept începătorul păcatului de a se împotrivi lui Dumnezeu, fapt pentru care „pînă ce veni Hristos, și fu legat cu legături nedezlegătoare.” Accentul cade astfel pe ideea că „de la Dumnezeu să dă împărăția și domniia, și pre pămîntu, și în ceriu”, idee regăsită în Cartea Întîi a Regilor capitolul 9.

16. „Mîine pe vremea asta voi trimite la tine pe un om din ținutul lui Veniamin și tu îl vei unge cîrmuitor al poporului meu Israel; acela va izbăvi pe poporul Meu din mîna Filistenilor, căci am căutat spre poporul Meu, deoarece strigătul lui a ajuns pînă la Mine».

Autorul Învățăturilor își încheie Povéstea concluzionând că „nimini să nu îndrăznească, nici slujitoriu, nici țaran, nici nimeni să-și rădicesc firea și gândul, cu meșteșug hiclean, dintre îndemnarea diavolului, spre împăratul și spre domnul și stăpînul său fără dreptate și asupra domnului său, carele iaste îngăduitoriu și unsul lui Hristos Dumnezeu, acela cu adevărat depripă își va aduce mînia lui Dumnezeu cea dreaptă spre nedreptul lui cap, și urgiia Dumnezeului celui viu să va pogorî pre dînsul.”...

Bibliografie

- Dr. Radu-Ștefan Ciobanu, *Neagoe Basarab (1512-1521)*, Editura Militară, București, 1986
Biblia sau Sfânta scriptură, Societatea Biblică Interconfesională din România, cu aprobarea Sfîntului Sinod, 2002
 Eusebiu, episcop de Cezareea, *Istoria bisericăscă și vieța lui Constantin cel Mare*, traducere de Iosif fost Mitropolit primat, Tipografia „Cărților bisericăști” 1896, București
 G.Mihăilă, *A lui Eftimie, Patriarhul de la Tîrnovasca, lauda sfinților marilor și întocma cu apostolii Constantin și Elena*, traducere românească veche, preluată din *Cultură și literatură română veche în context european, studii și texte*
Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, Editura Minerva, București, 1971, Editura Roza Vânturilor, București, 1996
 Dan Zamfirescu, *Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie, Probleme controversate*, Editura Minerva, 1973